

Richard Werner – 150 let od narození

Na začátku tohoto roku jsme oslavili 90. výročí zahájení provozu Masarykova onkologického ústavu, který je od r. 1935 významným onkologickým centrem v České republice a postupně se stává ústavem celoevropského významu. Shodou okolností si letos připomínáme i jubilejní 150. výročí narození prvního ředitele ústavu (Dům útěchy) prof. Richarda Wernera (1875–1945).

I když se narodil 22. 7. 1875 ve Frývaldově, dnešní Jeseník, jako první dítě v rodině židovského obchodníka, nikdy se nenaučil mluvit dobře česky (ani během vojenské služby v letech 1900–1901, kterou absolvoval v Posádkové nemocnici v Brně). A to mu za jeho působení v Brně oponenti často vytýkali, zvláště při výběrovém řízení na místo prvního ředitele onkologického ústavu v Brně. Medicínu vystudoval na univerzitě ve Vídni, promován byl 7. 7. 1899. Pak pracoval na chirurgické klinice v Heidelbergu pod vedením prof. Czerného a už v r. 1906 získal habilitaci s prací na téma biologické a terapeutické účinky radiačního záření. Richard Werner, chirurg, byl také nadšenec, stejně jako doc. Bakeš, zakladatel Masarykova onkologického ústavu, pro léčbu rakoviny radioaktivním zářením,

především v kombinaci s chirurgickými výkony. Tedy slovy prof. Žaloudíka se jednalo o tzv. „osvíceného chirurga“.

V r. 1910 se stal vrchním lékařem Samaritenhausu v Heidelbergu a v r. 1912 byl jmenován profesorem chirurgie na univerzitě v Heidelbergu. Přestože mu nebylo ani 40 let, zažíval vrchol své akademické dráhy. Univerzitní prostředí v Německu působilo na rozdíl od německé politiky tolerantně, svobodně a liberálně. Nad tím, že je Richard Werner Žid a původem občan rakousko-uherské monarchie, se nikdo nepozastavoval. Důležité byly jeho schopnosti a zásluhy o vědu a humanitu. Po úmrtí svého mentora, prof. Czerného, převzal Richard Werner v r. 1916 vedení kliniky. Vojenskou službu během 1. světové války absolvoval v Moravské Ostravě, Přemysli a Litvě. I ve válce se projevil jako výborný lékař; armáda mu udělila několik vyznamenání, včetně Řádu Červeného kříže.

Po válce se plně projevilo zapálení prof. Wernera pro léčbu nádorů pomocí kombinované léčby, kterou prosazoval. V této oblasti bádál a publikoval. V r. 1927 svolal rentgenologickou konferenci do Wiesbadenu a zanedlouho stanul v čele ústředního výboru pro výzkum rakoviny v Německu. Ve své profesní praxi se z chirurga stal radioterapeut. V letech 1929 a 1930 prof. Wernerovi

vyšly dvě nejen pro Německo významné a obsáhlé práce s názvem Význam organizace léčby radiem v boji proti rakovině a na konferenci v Praze prezentoval přednášku „O současném stavu radioterapie“.

Prof. Werner byl jedním ze zakladatelů odborného časopisu pro radioterapii *Strahlentherapie*, který vychází od r. 1912 dodnes a v záhlaví nese Wernerovo jméno. Četné publikace z radioterapie prezentují jeho široký vědecký záběr a perspektivní pohled na problémy léčby zhoubných nádorů. Richard Werner publikoval celkem 116 odborných prací; už v r. 1905 i na téma radiobiologie záření; prováděl i pokusy na králících a morčatech. Werner byl vynikající klinik a vědec, a také dobrý přednášející i učitel. Navrhoval nové léčebné postupy, např. velké tumory doporučoval nejdříve zmenšit ozařováním, a pak teprve operovat.

Do Brna se chtěl schovat před nacistickými árijskými zákony v Německu, neboť byl židovského původu. Bohužel po obsazení Československa byl v roce 1942 odeslán do Terezína. Proti jeho deportaci do Terezína pracovníci onkologického ústavu z pochopitelných důvodů jejich postihu veřejně neprotestovali. A bohužel také po válce se řadu let na jeho význam „jaksi“ pozapomnělo.

Richard Werner zemřel v Terezíně 8. 2. 1945, kremace byla provedena hned druhý den, 9. 2. 1945. Německá důslednost nám zanechala i číslo hrobu: 34, oddělení 8. A také číslo transportu: 628, U 28. 1. 1942, Brno–Terezín. Jeho sestra, Elise Munková, byla deportována ve stejný den a měla štěstí, věznění a válku přečkala.

V proslovu při otevření Domu útěchy prof. Werner pronesl: „Kéž by nám bylo dopřáno provést i splnit v tomto krásném domě vše to, co nás opravňuje a naplňuje k nejkrásnějším nadějím, a co bychom také rádi uskutečnili na našich pacientech.“

prof. MUDr. Pavel Šlampa, CSc.

Prof. Richard Werner.

Kámen zmizelého, položen 19. 4. 2020 před domem (Brno, Pekárenská 4), odkud byl prof. Werner 28. 1. 1942 deportován do Terezína.